

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ส่งผลต่อสุขภาพ
ของเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

โดย

นางสาวพัชรพร ตนภู

สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี
ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคตัดขวาง (Cross sectional study) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ความรู้, ประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพด) และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ของเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพด และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ความรู้, ประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพด) และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพดของเกษตรกร ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพปลูกข้าวโพด อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน โดยศึกษาในช่วงเดือน เมษายน 2561 จำนวน 280 ราย ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและอนุมานวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ด้วยสถิติทดสอบ สถิติ Chi square test และ Fisher's exact test

ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 49.66 ± 7.33 ปี สถานภาพสมรส ร้อยละ 90.4 จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 60.7 มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อปี มากกว่า 25,000 บาท ขึ้นไป ร้อยละ 49.6 มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพดเฉลี่ย 18.90 ± 10.02 ปี มีพื้นที่ในการเพาะปลูกเฉลี่ย 16.70 ± 9.99 ไร่ ประสบการณ์ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการเพาะปลูกข้าวโพดเฉลี่ย 16.70 ± 8.94 ปี มีการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชต่อการเพาะปลูกข้าวโพด จำนวน 1 – 5 ครั้งต่อปี และส่วนใหญ่ไม่เคยมีอาการผิดปกติหรืออาการเจ็บป่วยหลังจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 63.9 มีความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในระดับปานกลาง การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในระดับต่ำ ด้านแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรง การรับรู้ประโยชน์ ของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง การรับรู้อุปสรรคของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง และมีพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง

เมื่อทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า ประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพด และการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ดังนั้นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรให้ความสำคัญ ในการให้ความรู้ ความเข้าใจ แก่เกษตรกรในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้อง และการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อนำไปสู่พฤติกรรมการใช้สารเคมีที่ถูกต้องและปลอดภัยต่อไป

คำสำคัญ: พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด, แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ

1.1	ความเป็นมาและลำดับความสำคัญของปัญหา	1
1.2	คำถามการวิจัย	6
1.3	วัตถุประสงค์การวิจัย	6
1.4	ขอบเขตของการวิจัย	7
1.5	ตัวแปรที่ศึกษา	7
1.6	นิยามศัพท์ในการศึกษา	7
1.8	กรอบแนวคิด	10

บทที่ 2 บรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1	ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	12
2.2	ผลกระทบจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	26
2.3	แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ	30
2.4	แบบแผนความเชื่อสุขภาพ	34
2.5	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

3.1	รูปแบบการวิจัย	42
3.2	ลักษณะพื้นที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	42
3.3	ประชากรที่ใช้ในการศึกษา	44
3.4	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	48

สารบัญ(ต่อ)

3.5 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	56
3.6 การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง	57
3.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
3.8 การวิเคราะห์ข้อมูล	59
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล	
4.1 ผลการศึกษา	60
4.2 อภิปรายผลการศึกษา	85
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	94
5.2 ข้อเสนอแนะ	98
รายการอ้างอิง	100

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงระดับความอันตรายของสารเคมีทางการเกษตร แยกตามหน่วยงานต่างๆ	14
2.2 อาการแสดงจากการที่มี Ach คั่งสะสมในร่างกาย	18
4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล	61
4.2 ระดับความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่าง	65
4.3 จำนวนและร้อยละ ของคะแนนความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	66
4.4 ระดับของการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	67
4.5 จำนวนและร้อยละของการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	68
4.6 ระดับการรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	69
ด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	
4.7 จำนวนและร้อยละ การรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	70
ด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	
4.8 ระดับการรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	71
ด้านการรับรู้ความรุนแรงของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	
4.9 จำนวนและร้อยละ การรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	71
ด้านการรับรู้ความรุนแรงของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	
4.10 ระดับการรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	73
ด้านการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	
4.11 จำนวนและร้อยละ การรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	73
ด้านการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	

สารบัญตาราง(ต่อ)

4.12	ระดับการรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	75
	ด้านการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	
4.13	จำนวนและร้อยละ การรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	76
	ด้านการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	
4.14	ระดับพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	77
4.15	จำนวนและร้อยละ พฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	77
4.16	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพด) กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	79
4.17	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกับพฤติกรรม การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	82
4.18	ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	83
4.19	ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่าง	84

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	11
2.1 การยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ Acetyl cholinesterase (AChE) โดยกลุ่มออกาโนฟอสเฟต	15
3.1 แสดงแผนที่อำเภอขนาน้อย จังหวัดน่าน	43
3.2 แสดงแผนที่ตำบลสถาน อำเภอขนาน้อย จังหวัดน่าน	43
3.3 ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง	47